

به نام خداوند بخشنده مهربان

۱۳۱۴ ۵۴۰

۱۰۰ سال بسکتبال

برش‌ها، ز تاریخ اجتماعی بسکتبال ایران
یادها و خاطره‌ها
با نگاهی به سیر تاریخی بسکتبال در جهان

افشین رضاپور

نشر آونگ

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : رضاپور، افشین، ۱۳۵۰ -
۱۰۰ سال بسکتبال: برش‌هایی از تاریخ اجتماعی بسکتبال ایران، یادها و خاطره‌ها،
با نگاهی به سیر تاریخی بسکتبال ایران / افشین رضاپور.
تهران: نشر آونگ، ۱۳۹۷.
مشخصات نشر : ۲۵۶ ص.: مصور، جدول.
مشخصات ظاهری : ISBN 978-600-7949-10-8
شابک :
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.
یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۵۵.
عنوان دیگر : برش‌هایی از تاریخ اجتماعی بسکتبال ایران، یادها و خاطره‌ها، با نگاهی به سیر
تاریخی بسکتبال ایران.
عنوان گسترده : صد سال بسکتبال.
موضوع : بسکتبال -- ایران -- تاریخ Basketball--Iran--History
موضوع : بسکتبال -- تاریخ Basketball--History
موضوع : بسکتبال -- تیم‌ها Basketball teams
موضوع : بسکتبال برای دختران Basketball for girls
موضوع : بسکتبال -- جنبه‌های اجتماعی Basketball--Social aspects
رده‌بندی دهگانه : ۷۹۶/۳۲۳۰۹۵۵
رده‌بندی دیویی : ۷۹۶/۳۲۳۰۹۵۵
شماره کتابخانه ملی : ۵۲۸۶۳۳

بیاید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

دوست عزیز، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مؤلف، مترجم و ناشر
آن است. تکثیر و فروش آن به هر شکلی بدون اجازه از پدیدآورنده، کاری
غیراخلاقی، غیرقانونی و غیرشرعی و کسب درآمد از دسترنج دیگران است،
نتیجه این عمل نادرست، موجب رواج بی‌اعتمادی در جامعه و بروز پیامدهای
ناگوار در زندگی و محیطی ناسالم برای خود و فرزندانمان می‌گردد.

تهران - سه راه طالقانی، خیابان خواجه نصیر طوسی، خیابان شهید محمدعلی مقدمه
بلاک ۷۹ طبقه دوم • تلفن ۴-۷۷۵۲۵۶۸۲ • فاکس ۷۷۶۳۲۷۰۹
وبگاه • www.elmharekat.com • ایمیل nashre.avang@gmail.com

۱۰۰ سال بسکتبال

افشین رضاپور

حروف نگار و صفحه‌آرا: رنیا شاهوردیان

طراح جلد: واگنیک شاهوردیان

عکس‌های روی جلد: اشکان مهریار (از راست: حامد حدادی، ابوالفضل صلیبی و صمد نیکخواه بهرامی)
نشر آونگ

چاپ اول، ۱۳۹۷، تعداد ۱۰۰۰ نسخه

«همه حقوق برای مؤلف محفوظ است»

قیمت ۲۸۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-7949-10-8

شابک ۸-۱۰-۷۹۴۹-۶۰۰-۹۷۸

فهرست مطالب

۷	یادداشت نویسنده
۱۰	پیام رئیس فدراسیون بسکتبال
۱۱	گروه خیرین بسکتبال
۱۳	پیشگفتار
۱۷	سرآغاز: بازی با توپ

بخش اول: تأملی تاریخی

۲۹	فصل ۱: از عهد ناصری تا المپیک
۳۴	— رونق بسکتبال در جامعه ایرانی
۳۷	— بسکتبال در المپیک
۳۸	— پرتاب ایران در ارتفاع سبد
۴۱	فصل ۲: دوران تحول
۴۵	— یک دهه با «کمال» افتخار
۴۷	— سه تفنگدار
۴۸	— بسکتبالیست هنرمند
۵۰	— داستان هارلم
۵۱	— ورود دانشگاه به زمین بازی
۵۲	— شکوفایی در شهرستان‌ها
۵۳	— رقابت شمالی‌ها
۵۴	— بسکتبال در خوزستان
۵۵	— نوخاسته‌ای از آبادان
۵۷	— بسکتبال دو قطبی
۵۹	— سفر به سوربن و حادثه تلخ سال ۱۳۳۶
۶۰	— مشهد میزبان نسل نو
۶۱	— پرورش استعداد در مدرسه حاجی قوام
۶۳	— بسکتبال تبریز

۶۴	— آغاز رقابت‌های اروپا
۶۵	— پیدایش NBA
۶۵	— آسیا درگیر جنگ
۶۶	— غیبت بلای جان پیشرفت
۶۹	فصل ۳: بسکتبال، مقبولیت اجتماعی
۶۹	— از بازی در سیلان تا درخشش مقابل چکسلواکی
۷۰	— دولتی شدن بسکتبال
۷۴	— ام‌طوره‌ها
۷۶	— بهرمان با قلبی سرشار از محبت
۷۶	— یک استاد رهنما
۷۸	— نسل ماندگار
۷۹	— چالش‌های جدید
۸۰	— بسکتبال جهان را دران
۸۱	فصل ۴: بازبودن دنیا
۸۴	— سال بازی‌های آسیایی
۸۵	— سال سازندگی
۸۶	— مینی بسکتبال
۸۶	— حادثه جام عمران
۸۷	— اسلحه مخفی
۸۹	— به‌سوی حرفه‌ای سازی
۸۹	— قطب تازه بسکتبال
۹۱	— پایتخت بسکتبال ایران
۹۲	— موج نو یا راه آهن
۹۳	— کارهای آکادمیک در بسکتبال
۹۴	— اولین بازیکن بالای ۲ متر
۹۵	— دستمزدهای کلان
۹۶	— ازامنه ایران در بسکتبال
۹۸	— تحولات آسیایی‌ها
۹۹	— نفره‌ای که در مونیخ ماند
۱۰۱	فصل ۵: نقطه، سرخط
۱۰۱	— پیروزی بزرگ
۱۰۳	— طرح‌های جدید در ورزش

۱۰۶	فترت طولانی
۱۰۷	تحولات جهانی بسکتبال بعد از انقلاب
۱۰۹	بلوک شرق در NBA
۱۱۰	تیم رویایی
۱۱۰	فراتر از مرزها
۱۱۲	تحولات دهه ۹۰ میلادی
۱۱۲	بازگشت باشگاه‌ها به بسکتبال ایران
۱۱۳	دورخیز بسکتبال اصفهان با ذوب آهن
۱۱۴	ایران در غرب آسیا
۱۱۷	فصل ۶: دوران طلایی
۱۱۹	نسل طلایی
۱۱۹	از دست دادن فرصت جهانی
۱۲۰	افتخاری بعد از ۵۵ سال
۱۲۱	اسکار بسکتبال
۱۲۱	ادامه درخشش
۱۲۲	فرایند توسعه و سال‌های بردم‌محوری
۱۲۴	برداشتن تجربه
۱۲۶	قهرمانی جهان
۱۲۸	آسیا همچنان درجا می‌زند
۱۳۰	آغاز کار با مربی ایرانی

بخش دوم: زنان، رسانه و تحولات بسکتبال

۱۳۵	فصل ۷: تولد ستاره در مدارس
۱۳۷	اقتدار دختران بسکتبال تهران
۱۳۹	سفر به شرق دور
۱۴۰	فاصله دختران با حریفان
۱۴۱	تولد یک ستاره
۱۴۲	نوجوان آبادانی
۱۴۳	دختران بسکتبال بعد از انقلاب
۱۴۵	بازی‌های کشورهای اسلامی
۱۴۶	دوران جدید
۱۴۹	حضور دوباره ایران

۱۵۳	فصل ۸: اثرات بین‌المللی بسکتبال
۱۵۵	یک ۲۱۸ سانتی متری تاریخ
۱۵۷	تلخ و شیرین‌های کاپیتان
۱۵۹	— سلطان اسلم دانک
۱۶۰	— پلنگ بسکتبال آسیا
۱۶۱	دو رگه‌ها
۱۶۳	— سیاست‌های لیگ با خارجی‌ها
۱۶۴	— ۲۰۰۰ ملی در یک زمان
۱۶۷	فصل ۹: فعالیت‌های رسانه‌ای در بسکتبال
۱۶۸	— روزنامه‌ها، مجلات، تلویزیون، رادیو و اینترنت
۱۷۱	— بسکتبال در نشست ایران
۱۷۷	فصل ۱۰: بسکتبال سه نفره
۱۷۹	— کاتالیزور ۳ نفره
۱۸۱	— دورنمای خوب
۱۸۲	— المپیک

بخش سوم: عناوین، افتخارات، نام و یادها

۱۸۵	فصل ۱۱: سابقه باشگاه‌های ایرانی در بسکتبال آسیا
۱۸۵	— مهران پرافتخارترین
۱۸۷	— از قهرمانی در آسیا تا انحلال
۱۸۷	— ادامه انحلال تیم‌ها با فولاد ماهان
۱۸۷	— پتروشیمی بندر امام در جستجوی جام آسیا
۱۹۳	— عناوین تیم‌ها
۲۱۲	— داوران بسکتبال ایران در آسیا
۲۱۷	— جمع‌بندی

بخش چهارم: آن روزها به روایت تصویر

۲۵۶	درباره نویسنده
-----	----------------

یادداشت نویسنده

دغدغه اصلی من این بود تاریخ بسکتبال ایران را از صفحات میانی آن شروع نکنم و یکبار برای همیشه، با به کار بستن یک روش تاریخی، با اتکا به داده‌ها و روایت‌ها، تاریخ این ورزش را از ابتدا بنویسم. این روایت‌ها براساس اسناد، گزارش‌ها، کتاب، روزنامه‌ها و مجلات و همچنین گفت‌وگوهای متعدد با نسل‌های مختلف بسکتبال استوار شده است.

مدعی نیستم که توانم باشم پرونده همه ادوار تاریخی که در فصل‌های این کتاب آمده است را بسته باشم، از این رو، کتاب ۱۰۰ سال بسکتبال ایران ممکن است کاستی‌هایی در چاپ نخست خود داشته باشد که با اصلاح این اشکالات در چاپ‌های بعدی، اطلاعات کامل‌تری در اختیار خوانندگان قرار خواهد گرفت.

کتاب ۱۰۰ سال بسکتبال، با مروری کوتاه و مطالعه‌ای بر سیر تاریخی بازی در تاریخ مردم‌شناسی آغاز می‌شود که در آن به اهمیت «بازی توپ» در کتاب «مردم‌شناسی ورزش» اثر کندال بلانچارد اشاره شده است. اطلاعات تاریخی با مشاهده آثار ماقبل تاریخی بازی، ما را با نکاتی که در فصل‌های بعدی این کتاب در آراء ابداع بسکتبال از نظر می‌گذرد، آشنا تر می‌کند. بازی‌هایی که اغلب هویتی آیین‌گونه داشتند در کتاب‌های متعدد بسکتبال تاکنون، در خصوص ابداع بسکتبال و الهام گرفتن از این بازی‌ها در پدید آوردن بازی مدرن سخن رفته است. بنا به نوشته بلانچارد، آیین‌ها بعدی از فرهنگ هستند و می‌توان آن‌ها را وجهی نمادین از فعالیت‌های اجتماعی دانست که ماهیت مهارتی ندارند. تعدادی از آیین‌ها در قالب بازی‌های گروهی درآمدند و نام‌هایی روی آنها گذاشته شد که از ماقبل تاریخ بدون برای ما آشنا هستند. بازی‌هایی که از دیرباز بسکتبالیست‌ها با نام آنها در مقدمه بسیاری از کتاب‌ها آشنا شدند و معمولاً با نام‌هایی مثل «یوک تاپوک» در میان اولمپ‌های مکزیکی، یا (پاتو) در میان گله‌داران آرژانتینی و (اولامالیتزلی) در قبایل آرتک‌های مکزیکی، همراه است که در قبایل آمریکای مرکزی متداول بود.

«در این بازی باید بازیکنان تویی را وارد یک حلقه سنگی می‌کردند».

همان‌گونه که در صفحات بعدی این کتاب به آن اشاره شده است، ورزش در میان مردمان اولیه تاریخ، دارای معانی بسیاری بوده است. اما تعداد زیادی از محققان قرن بیستم هرگز کلمه ورزش را به صورت منفرد تعریف نمی‌کنند. بنابر دیدگاه این افراد همان‌گونه که تکامل

دینی، سیاسی و یا تکنولوژیک وجود دارد، تکامل ورزشی نیز وجود دارد و این تکامل در ورزش از اواخر قرن نوزدهم با ابداع ورزش‌های مدرن و رقابتی پدید آمد.

با ابداع بسکتبال توسط جیمز نای اسمیت^۱، مفاهیم مختلفی از مراسم آیینی ماقبل تاریخی تداعی می‌شود که منشأ آنها از «بازی با توپ» در قبایل آمریکای میانه است. در بررسی بسکتبال، پیدایش و سیر پیشرفت این ورزش در جهان، آنچه برای ما اهمیت دارد جایگاه بسکتبال در میان ورزش‌های مدرن و رقابتی از اواخر قرن نوزدهم به بعد است و در این صدو اندی سال، ابتدا به تاریخچه پیدایش بسکتبال سری زدیم و برخی از جزئیات تاریخی پیدایش بسکتبال و نفوذ این ورزش را در جوامع مختلف مرور کردیم.

رونده تاریخ ایران در این کتاب، بعد از مرور کوتاهی بر بازی‌های با توپ ماقبل تاریخ و بررسی ماهیت ورزشی مدرن، همزمان با پیدایش بسکتبال یعنی برابر با سال ۱۲۷۰ شمسی و در عهد ناصرالدین شاه قاجار افتاده است.

همزمان با ابداع و گسترش ورزش‌های رقابتی در آمریکا و اروپا و حیات دوباره المپیک جدید، ایران در آستانه تحولات عظیم اجتماعی قرار دارد و بعد از سال‌ها پادشاهی قاجار، دوران سلطنت پهلوی آغاز می‌شود و در طبقه برخی روایت‌ها، بسکتبال برای نخستین بار طی سال‌های جابه‌جایی قدرت دودمان قاجاری و در آغاز نظام پادشاهی پهلوی، وارد ایران شده است.

در فصل‌های بعد به تفصیل درباره سیرتاریخ بسکتبال و پیشرفت این ورزش به تفکیک در دهه‌های مختلف سخن به میان آمده است و هر زمان دستاوردهای جدید در داخل کشور، نگاهی هم به تحولات فزاینده بسکتبال در جوامع جهانی از جمله تیم‌های آسیایی صورت گرفته و به امروز رسیده است.

تلاش من برای جمع‌آوری مطالب این کتاب متکی به منابع عینی بود. گاهی برای یک دوره تاریخی بسکتبال ایران از برخی نقل قول‌ها و عبارات خلاصه و ساده‌شده استفاده کردم که خواننده بتواند با فهم بیشتری اتفاقات یک دوره را دنبال کند. جمع‌آوری بسیاری از گفتگوهای پیشکسوتان بسکتبال از آرشیو رادیو ورزش، که به عنوان تاریخ شفاهی بسکتبال منبع قابل اهمیتی است، از دیگر کارهای مربوط به جمع‌آوری اطلاعات این کتاب است که طی دوره نسبتاً طولانی توسط برنامه‌هایی که خودم در این شبکه داشتم و با افراد پیشکسوت زیادی صحبت کردم، صورت گرفته است و برای نخستین بار به صورت تاریخ مکتوب درآمده

است.

متأسفانه در طول گردآوری مطالب این کتاب برخی هیأت‌های استانی آرشیو دقیقی از تاریخچه بسکتبال استان یا اسامی طبقه‌بندی شده از بازیکنان و نسل‌های بسکتبال از آغاز تاکنون را در اختیار نداشتند. حتی تیم‌های باشگاهی با عمر و سابقه کمتر از ۲۰ سال نیز از نکاتی همچون اولین سال ورود خود به عرصه بسکتبال بی‌اطلاع بودند، که این موارد فقر شدید اطلاعات در زمینه تیم‌داری باشگاه‌های ما را می‌رساند که فاقد بانک اطلاعات هستند و امیدوارم برای دوره‌های بعدی چاپ این کتاب، این مشکلات برطرف شود.

در طول مطالعه کتاب ۱۰۰ سال بسکتبال، ممکن است به مواردی برخورد کنید که خالی از تناقض و ابهام نیست. آن به این دلیل است که اطلاعات تاریخی در موارد بسیار نادری به صورت کلی روایت شده. تاریخ رویدادها معمولاً متفاوت ثبت یا گفته شده است. با این حال حتی تضاد در تحلیل تاریخی از سر یک موضوع برپویایی آن افزوده است، هر چند در یک بررسی تاریخی، که برخی دیدگاه‌های اجتماعی در آن مستتر است، پایانی وجود ندارد. اطلاعات تاریخی در کتاب به صورت ررند، اطلاعات افواهی سعی شده است از چند جنبه مورد بررسی و به صورت روایتی توسط افراد گوناگون در اختیاران قرار بگیرد تا ابهامات برخی دوره‌ها در حد زیادی برطرف شود.

امیدوارم این کتاب با محتویات تاریخ ۱۰۰ سال بسکتبال ایران مورد توجه و پسند شما قرار بگیرد و نگاه نقادانه شما به فصل‌های متعدد آن عملی دایر می‌ماند. برای دقت بیشتر، کمک و راهنمایی‌ام کند تا بتوانم در این حوزه خطیر بیشتر تلاش کنم و برای چاپ‌های بعدی، مجموعه کامل‌تری از تاریخ بسکتبال ایران را در اختیاران قرار دهم.